הפעלה 3

מהו מפקד?

משחק רביעיות

מבוא

מפקד האוכלוסין - המפקד המשולב

מהו גודל משק בית ממוצע? מהי ההשכלה הממוצעת של התושבים ביישוב? באילו אמצעי תחבורה מגיעים אנשים למקום עבודתם? כמה אנשים מבוגרים יש ביישוב וכמה ילדים? על סמך מה מתכננת הרשות המקומית את מיקומם של בתי הספר ואת מספר הכיתות?

כל מדינה זקוקה למידע בסיסי על אודות תושביה לצורכי תכנון, פיתוח ושיפור איכות חיי התושבים. תכנון טוב נשען על מידע אמין, מעודכן, מדויק ומפורט ככל שניתן. על איסוף המידע, עיבודו ופרסומו לציבור מופקדת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הלמ"ס אוספת את המידע באמצעות קבצים מינהליים ובאמצעות סקרים. מפקד האוכלוסין הוא הסקר הגדול ביותר שהלמ"ס מבצעת.

מפקד אוכלוסין

בכל מדינה מתוקנת מתקיים מפקד פעם בעשור. מטרתו לאסוף מידע על כל האוכלוסייה במטרה להציג תמונה מלאה ומהימנה על האוכלוסייה בארץ, על תנאי המחייה ועל תכונות דמוגרפיות, חברתיות וכלכליות. המידע הנאסף כולל נתונים על: גיל, מין, ארץ מוצא, שנת עלייה, מצב משפחתי, תנאי דיור, מוגבלות, מספר ילדים, השכלה, תעסוקה, רמת חיים, הרגלי נסיעה, תפקוד יום-יומי ועוד.

מפקד האוכלוסין הוא מקור המידע המפורט ביותר על האוכלוסייה בכל החלוקות הגאוגרפיות, מהרמה הכלל ארצית ועד ליישובים קטנים ולשכונות בערים/אזורים סטטיסטיים, וכן על קבוצות אוכלוסייה קטנות. לנתוני המפקד חשיבות רבה, הואיל והם עומדים לרשות מקבלי ההחלטות במישור הארצי ובמישור המקומי, לצורך תכנון עתידי. כמו כן הנתונים חשובים לכל אחד מאתנו, הן כאזרחי המדינה - לבקרה על פעולות מקבלי ההחלטות, והן כפרטים - לצורך קבלת החלטות הנוגעות לנו, למשפחתנו ולסביבת המגורים שלנו.

על פי החוק התושבים חייבים לשתף פעולה עם סוקרי הלמ"ס, בכלל זה עם סוקרי המפקד, ולענות על שאלון המפקד. מי שאינו עונה על השאלון - צפוי לעונשים הקבועים בחוק.

בישראל התקיימו עד כה חמישה מפקדים, האחרון שבהם בשנת 1995. במפקדים הקודמים שהתקיימו

בישראל ביקרו סוקרים בבתי כל התושבים במדינה ואספו מידע על כלל האוכלוסייה על ידי מילוי שאלונים לכל משק בית בנפרד. איסוף כזה של מידע, באמצעות מילוי שאלונים בבתי התושבים, נחשב ל"מפקד מסורתי", והוא נהוג כיום ברוב מדינות העולם.

נתוני המפקד המתפרסמים משרתים גורמים רבים:

א. **משרדי הממשלה -** נתוני המפקד עומדים לרשות מקבלי ההחלטות כבסיס למדיניות בתחומים שונים: חינוך, בריאות, טיפול בשכבות שונות באוכלוסייה, בינוי ופיתוח, הכנת תכניות מתאר ארציות ומקומיות, תכנון שירותי רווחה, בתי ספר, גני ילדים, בתי אבות, תכנון מערכת כבישים, שיפור התחבורה הציבורית ופיתוח מרכזי בילוי וקניונים.

ב. **רשויות מקומיות -** נתוני המפקד עומדים לרשות מקבלי ההחלטות ומשמשים כבסיס למדיניות מקומית בכל יישוב, בהתאם לצורכי האוכלוסייה. הנתונים מסייעים ללמוד על מאפיינים של שכונות ושל אוכלוסיות ביישובים.

ג. **גופי מחקר -** הנתונים הם מקור חיוני למחקרים על השינויים בהרכב האוכלוסייה ובפיזורה. הם משמשים בסיס לניתוח ולהערכת המגמות החברתיות והכלכליות באוכלוסייה וכן לבניית תחזיות של התפתחותה.

ד. **חברות ציבוריות וחברות פרטיות -** ביצוע מחקרים לצורך קבלת מידע עסקי המשמש בסיס לחקר שווקים, להערכת הביקוש למוצרים ולשירותים ולהערכת היצע כוח האדם.

ה. **ארגונים בין-לאומיים -** האו"ם, קרן המטבע העולמית, אונסק"ו, ארגון הבריאות העולמי, ה-OECD (ארגון בין-לאומי לשיתוף פעולה כלכלי ולפיתוח - Organisation for Economic Co-operation and Development - ארגון המדינות המפותחות), ועוד.

ו. **עיתונאים -** נתוני המפקד משמשים לביצוע תחקירים וכרקע לכתבות.

ז. **סטודנטים ותלמידים -** כתיבת עבודות סמינריוניות ועבודות מחקר לתארים מתקדמים על בסיס נתונים של מפקד האוכלוסין; כתיבת עבודות במסגרת בית הספר.

ח. **הציבור הרחב -** שימוש בנתונים בתחומים רבים ומגוונים הרלוונטיים לכל אחד, כגון: בחירת אזור מגורים, איתור מקומות לפתיחת בתי עסק שונים לעצמאים, בחירת תחומי לימוד בהתאם למידע על תעסוקה ושכר לפי משלח יד ועוד.

ההבדל בין סקר למפקד

בין סקר למפקד יש כמה הבדלים עיקריים:

1. ההבדל המרכזי הוא שבסקר אוכלוסיית המחקר היא מדגם מכלל האוכלוסייה ואילו במפקד נחקרת כל האוכלוסייה. אוכלוסיית המחקר במפקד יכולה להיות בעלי חיים, אנשים, מוסדות ועוד. לדוגמה: מפקד חיידקים, מפקד אוכלוסין, מפקד בתי ספר.
2. המפקד מתייחס לנקודת זמן אחת - המועד הקובע. סקר לעומתו, יכול להתייחס לנקודת זמן מסוימת או לפרק זמן ארוך יותר.
3. סקרי הלמ"ס השוטפים אינם מאפשרים להגיע לנתונים בפירוט גאוגרפי גבוה (כמו נתונים עבור יישוב קטן או עבור שכונה בתוך יישוב גדול) בגלל גודל המדגם. סקר מטבעו משתמש במדגם קטן מהאוכלוסייה ועל כן היכולת לקבל נתונים ברמה גאוגרפית מפורטת היא מוגבלת. ככל שהמדגם

גדול יותר, ניתן לקבל נתונים על יחידות גאוגרפיות קטנות יותר. במפקד לעומת זאת, אחת המטרות שהוגדרו היא לספק נתונים על יישובים קטנים, על שכונות בערים/אזורים סטטיסטיים ועל קבוצות אוכלוסייה קטנות.

סקר מפקד האוכלוסין 2008

בסוף שנת 2008 ייערך בישראל מפקד משולב. בשונה ממפקדים קודמים, מפקד האוכלוסין 2008 יבוצע בשיטות סטטיסטיות ייחודיות שאותן פיתחה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. במפקד ישולבו מידע ממרשם האוכלוסין וממקורות מינהליים מגוונים, עם סקר של קרוב ל-20% ממשקי הבית בישראל שייערך באמצעות ריאיון פנים אל פנים (ביישובים קטנים שבהם פחות מ-300 איש, תתבצע פקידה מלאה של כל התושבים). עבודת השדה הכוללת את הפקידה בשטח ואת השלמת המידע שנעשית באמצעות הטלפון נקראת **סקר מפקד האוכלוסין**, והיא תתבצע מסוף שנת 2008 ועד אמצע שנת 2009. המפקד המשולב יקל על הציבור את נטל ההשבה ויתרום לחיסכון במשאבים. "המועד הקובע" בסקר האוכלוסין 2008 הוא מוצאי שבת, 27.12.2008. השאלות בשאלון המפקד מתייחסות למועד זה.

כדי להבהיר לבני הנוער את חשיבות המפקד ולפתח בהם את החובה האזרחית, חוברה ההפעלה "מהו מפקד?"

מטרות

1. לדעת כיצד מתבצע המפקד.
2. להבין כיצד הנתונים המתקבלים במפקד יכולים לסייע לנו האזרחים במישור החברתי ובמישור האישי.
3. להבחין בין מִפקד לבין סקר.
4. לעודד את בני הנוער לקחת חלק פעיל במילוי החובה האזרחית לשיתוף פעולה עם הסוקרים שיגיעו לבתיהם.

עזרים

- ערכת קלפי משחק:

לרשותכם עומדת ערכת קלפי משחק הנמצאת בידי הרכז לחינוך חברתי בבית ספרכם (בהתאם לדוגמה המופיעה בנספח 1). בכל ערכה, המיועדת לכיתת לימוד, יש 10 חפיסות קלפים. חפיסת קלפי משחק כוללת 32 קלפים בשמונה נושאים:

1. מפקד אוכלוסין
2. מפקד 2008
3. המפקד בראי ההיסטוריה
4. מדוע שואלים?
5. שימושים בנתוני המפקד
6. יש לי מושג
7. בני נוער לומדים ועובדים
8. אוכלוסייה במספרים

- כרטיסיית מידע (נספח 2) - הרחבת המידע המופיע בקלפים
- גיליונות נייר עיתון וטושים צבעוניים

משך ההפעלה: 45 דקות

מהלך ההפעלה

שלב א - משחק רביעיות - 15 דקות

המורה יחלק את הכיתה לקבוצות של 3-4 תלמידים, כל קבוצה תקבל חפיסת קלפי משחק.

מטרת המשחק: לצבור כמה שיותר רביעיות.

הוראות המשחק: ערבבו את הקלפים, וחלקו לכל משתתף 4 קלפים. את הקלפים הנותרים הניחו בערמה הפוכה - זו הקופה.

החליטו ביניכם מי מכם יתחיל, והתחילו בסבב עם כיוון השעון. כל משתתף, בתורו, יבקש מאחד המשתתפים האחרים (לפי בחירתו) כרטיס הנחוץ לו להשלמת רביעייה. תחילה ינקוב בשם הרביעייה ואם ייענה בחיוב יבקש את הכרטיס הנחוץ לו מתוך הרביעייה.

אם יקבל המשתתף את הכרטיס המבוקש הוא רשאי לבקש כרטיס נוסף (ממשתתף לפי בחירתו).

אם הוא ייענה בשלילה ולא יקבל את הכרטיס המבוקש, הוא יקח כרטיס מהקופה והתור יעבור למשתתף הבא אחריו.

אם ישאר משתתף ללא כרטיסים, הוא יקח כרטיס אחד מהקופה והמשחק ימשיך.

אם יאזלו כרטיסי הקופה - ימשיכו במשחק מבלי לקחת כרטיס מהקופה.

התלמיד שיצבור את מספר הרביעיות הגדול ביותר הוא המנצח.

שלב ב - הפקת מידע מהקלפים - 15 דקות

צרפו כל 2 קבוצות של תלמידים לאחת, בכל קבוצה 6-8 תלמידים.

1. עיינו בקלפים ובכרטיסיית המידע (נספח 2) ורשמו מהן 5 העובדות שחשוב שכל אזרח במדינה ידע בנושא המפקד ולמה?
2. הציגו את החלטותיכם באמצעות כרזת פרסום שתקדם את נושא המפקד.

שלב ג - במליאה - 15 דקות

חלק א - דיון

- מהי חשיבותו של המפקד במדינה דמוקרטית?
- במה המידע הנאסף במפקד עשוי לתרום לאזרחי המדינה?
- מדוע חשוב לשתף פעולה עם הסוקרים?
- כיצד התלמידים יכולים לסייע בנושא?

חלק ב - הצגת הכרזה

סבב קבוצתי, שבו יציגו הקבוצות את ממצאיהן ותיבחר הכרזה הכיתתית הטובה ביותר.
התוצרים ייתלו בכיתה.

נספח 1

כרטיסי רביעיות

רביעייה 1 - מפקד אוכלוסין

רביעייה 2 - מפקד 2008

רביעייה 3 - המפקד בראי ההיסטוריה

רביעייה 4 - מדוע שואלים?

רביעייה 5 - שימושים בנתוני המפקד

רביעייה 6 - יש לי מושג

רביעייה 7 - בני נוער לומדים ועובדים

רביעייה 8 - אוכלוסייה במספרים

נספח 2

כרטיסיית מידע

רביעייה 1 - מפקד אוכלוסין

1. מהו מפקד אוכלוסין?

המפקד הוא פעילות מיוחדת רחבת היקף המתבצעת בדרך כלל פעם בעשור בכל הארץ. מטרתו לאסוף מידע על כלל האוכלוסייה כדי להציג תמונה מלאה ומהימנה על האוכלוסייה בארץ, על תנאי המחיה ועל תכונות דמוגרפיות, חברתיות וכלכליות. המידע הנאסף כולל נתונים של גיל, מין, ארץ מוצא, שנת עלייה, מצב משפחתי, תנאי דיור, מוגבלות, מספר ילדים, השכלה, תעסוקה, רמת חיים, הרגלי נסיעה ועוד.

2. מדוע חשוב המפקד ולמי?

לנתוני המפקד חשיבות רבה, הואיל והם עומדים לרשות מקבלי ההחלטות במישור הארצי ובמישור המקומי, לצורך תכנון עתידי. כמו כן הנתונים חשובים לכל אחד מאתנו, הן כאזרחי המדינה - לבקרה על פעולות מקבלי ההחלטות, והן כפרטים - לצורך קבלת החלטות הנוגעות לנו, למשפחתנו ולסביבת המגורים שלנו. כל מדינה זקוקה למידע בסיסי על אודות תושביה לצורכי תכנון, פיתוח ושיפור איכות חיי התושבים. תכנון טוב נשען על מידע אמין, מעודכן, מדויק ומפורט ככל שניתן. כך לדוגמה, כאשר מתכננים מערך בתי ספר יש צורך לקבל תחזית לגבי תלמידים שיזדקקו לבתי הספר וזאת כדי להבטיח שהם ייבנו במקומות שבהם מספר תואם של תלמידים.

3. כל כמה זמן מתבצע בארץ מפקד?

מפקד מתקיים בדרך כלל פעם בעשור. עד לסוף שנות התשעים נערכו במדינת ישראל 5 מפקדי אוכלוסין:

ב-1948 נערך המפקד הראשון, שנקרא אז "מרשם התושבים".

ב-1961 נערך מפקד האוכלוסין והדיור.

ב-1972 נערך המפקד השלישי.

ב-1983 נערך המפקד הרביעי.

ב-1995 נערך המפקד החמישי.

ב-2008 יתקיים המפקד השישי.

4. מה ההבדל בין סקרים לבין מפקד אוכלוסין?

בין סקר למפקד יש כמה הבדלים עיקריים:

1. ההבדל המרכזי הוא שבסקר אוכלוסיית המחקר היא מדגם מכלל האוכלוסייה ואילו במפקד נחקרת כל האוכלוסייה. אוכלוסיית המחקר במפקד יכולה להיות בעלי חיים, אנשים, מוסדות ועוד. לדוגמה: מפקד חיידקים, מפקד אוכלוסין, מפקד בתי ספר.

2. המפקד מתייחס לנקודת זמן אחת - המועד הקובע. סקר לעומתו, יכול להתייחס לנקודת זמן מסוימת או לפרק זמן ארוך יותר.
3. סקרי הלמ"ס השוטפים אינם מאפשרים להגיע לנתונים בפירוט גאוגרפי גבוה (כמו נתונים עבור יישוב קטן או עבור שכונה בתוך יישוב גדול) בגלל גודל המדגם. סקר מטבעו משתמש במדגם קטן מהאוכלוסייה ועל כן היכולת לקבל נתונים ברמה גאוגרפית מפורטת היא מוגבלת. ככל שהמדגם גדול יותר, ניתן לקבל נתונים על יחידות גאוגרפיות קטנות יותר. במפקד לעומת זאת, אחת המטרות שהוגדרו היא לספק נתונים על יישובים קטנים, על שכונות בערים/אזורים סטטיסטיים ועל קבוצות אוכלוסייה קטנות.

רביעייה 2 - מפקד 2008

1. כיצד יתבצע מפקד 2008?

מפקד 2008 **הוא מפקד משולב**. הוא נקרא כך היות שהוא משלב 2 רכיבים: 1. מידע שמתקבל ממרשם האוכלוסין וממקורות מינהליים מגוונים. 2. ריאיון פנים אל פנים של כ-20% ממשקי הבית בישראל (מתוך כלל האוכלוסייה נבחר מדגם מייצג להשתתף בסקר). בכל יישוב בארץ נדגמים קרוב ל-20% ממשקי הבית שנבחרו באופן אקראי. יישובים שבהם עד 300 תושבים נפקדים במלואם.

2. כיצד יאספו הסוקרים את הנתונים?

הסוקרים המצוידים בתג מזהה עם תמונה, מגיעים לדירות שרשמו בשלב הקודם כדי לראיין את המשפחות. הריאיון מתבצע בעזרת מחשב נישא. המרואיין הוא אחד מבני המשפחה הנמצא בבית ושגילו 18 שנים או יותר. הריאיון מתייחס לכל בני הבית שהתגוררו בדירה במוצאי שבת, 27 בדצמבר 2008, המועד הקובע של סקר מפקד האוכלוסין. משך הריאיון הוא 30-20 דקות.
שלב זה ייערך מ-28 בדצמבר 2008 עד 19 בפברואר 2009.

3. האם חייבים לשתף פעולה עם הסוקרים?

על פי פקודת הסטטיסטיקה, כל התושבים חייבים לשתף פעולה עם הסוקרים ולענות לשאלות המופיעות בשאלון. המידע שנאסף על ידי הסוקרים הוא חסוי, ואסור להעבירו לכל גורם חיצוני. אזרח שלא ישתף פעולה עם הסוקרים עלול לעמוד לדין. סוקר שידליף מידע יועמד לדין אף הוא.

4. סמכות המפקד

הסמכה שנבחרה להוביל את הקמפיין הפרסומי של מפקד האוכלוסין 2008 היא "נבחרתי להשפיע". במפקד 2008 יגיעו סוקרי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לכ-20% ממשקי הבית בישראל. מי שנבחר להשתתף בסקר ייצג את עצמו אך גם את האוכלוסייה הדומה לו וישפיע עליה, ועל כן - נבחרתי להשפיע. המפקד הוא צומת נוסף במדינה דמוקרטית שבה האזרח יכול להשפיע, והוא מהווה גם חובה אזרחית וגם זכות.

רביעייה 3 - המפקד בראי ההיסטוריה

1. האם גם בתקופת המקרא נהגו לפקוד את התושבים?

מפקד אוכלוסין הוא עתיק יומין, ובעבר היה מלווה באמונות שונות ובפחדים. לפי האמונה היהודית אסור לספור בני אדם, בהתאם לכתוב בספר שמות, פרק ל': "כי תישא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לאדוני בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". כלומר, כדי לספור אנשים, כל אדם נתן חצי שקל, והפקידים ספרו את השקלים ולא את בני האדם. בספר שמואל ב', פרק כ"ד, מסופר על דוד המלך, שעבר על מנהג זה, וכתוצאה מכך לקו בני ישראל במגפה.
קיימים טעמים שונים לאיסור למנות את עם ישראל: טעם בעל אופי מיסטי גורס כי בספירה שולט עין הרע ועל כן עלולה לפרוץ מגפה, כפי שהיה בימי דוד המלך כשספר את העם; טעם אחר גורס כי מקור האיסור הוא בשמירה על כבוד האדם, היות שכל אחד ואחד הוא עולם מלא ואסור להופכו למספר.
ההלכה מתירה לערוך מפקד רק אם מתקיימים תנאים מסוימים.

2. לפי ההלכה היהודית, באילו תנאים מותר לערוך מפקד?

ההיתר לערוך מפקד אוכלוסין על פי ההלכה ניתן אם מתקיימים בו 3 תנאים:

1. המפקד צריך להיות לדבר מצווה: נתוני מפקד מסייעים במתן שירותים יעילים לציבור, מכאן שהמפקד נועד לצורך מצווה.
2. יש למנות את האנשים על ידי "דבר אחר" ולא באופן ישיר: שאלון המפקד שעליו התושבים מתבקשים לענות, אוסף נתונים חשובים על האוכלוסייה ובכך משמש גם אמצעי עקיף למניית האוכלוסייה.
3. אסור לכלול במפקד את כל העם: במסגרת המפקד נאספים נתונים על תושבי ישראל בלבד ולא נכללים בו אלה הגרים מחוץ לגבולות המדינה ומשתייכים לעם היהודי.

מכאן, ששלושת התנאים מתקיימים בסקר מפקד האוכלוסין 2008.

3. מי ערך את המפקד הראשון בעת החדשה ומתי?

הכנסייה היא שביצעה ראשונה מפקדים לקראת העידן החדש. ב-1662 פרסמה הכנסייה ספר ראשון של נפטרים בלונדון. במאה השבע עשרה ערכו בארה"ב מפקדים כדי לקבוע כמה קולות צריך כל ציר לקונגרס המקומי.

4. האם יש קשר בין המפקד לבין התפתחות מדע המחשב?

כן! בסוף המאה התשע עשרה הפכו האמריקאים מכונות אריגה בעלות מחטים חשמליות למכונות חישוב, צירפו להן כרטיסי ניקוב, וסימנו בעזרת נקבים את המידע שהתקבל מהמפקד. כך, בפעם הראשונה, הצליחו לעבד נתונים המוניים בעזרת מחשב. לולא כן, היה יכול עיבוד הנתונים להימשך שנים ארוכות.

רביעייה 4 - מדוע שואלים?

1. מדוע שואלים מיהם האנשים שגרים בדירה ומה יחסי הקרבה ביניהם?

במפקד שואפים לקבל תמונת מצב מדויקת על כל תושבי המדינה ולכן חשוב להקפיד ולכלול את כל הגרים בדירה. המטרה בבניית רשימת אנשים שגרים בדירה היא לרכז את שמות כל האנשים ולהבטיח כי לא נשכח איש, או לחלופין לוודא כי שום אדם לא נכלל יותר מפעם אחת.
השאלות הקשורות ביחסי הקרבה מאפשרות למדינה לקבל תמונת מצב לגבי המצב המשפחתי של התושבים כגון משפחות מרובות ילדים, משפחות חד-הוריות, צעירים או קשישים הגרים עם משפחותיהם ועוד.

2. מדוע חשוב לדעת מהו תחום העיסוק של הוריי?

עבודה היא נושא חשוב מבחינה כלכלית וחברתית. השאלות בנושא עבודה מאפשרות לקבל מידע בנושאים כגון המקצועות הנפוצים ביותר, השכר שמרוויחים בעלי המקצוע השונים ועוד. מידע זה יכול לסייע לתכנון ולפיתוח מקומות תעסוקה חדשים, לתכנון מסגרות להכוונה ולהכשרה מקצועית, ליצירת פתרונות תחבורתיים להגעה נוחה למקום העבודה וכד'. ולך כאזרח, מידע זה מאפשר לקבל החלטה באיזה מקצוע לעסוק בעתיד.

3. מדוע שואלים על רמת ההשכלה של הוריי ושל בני משפחתי?

מידע בנושא השכלה, כגון מספר שנות הלימוד, סוג בתי הספר (עיוני, מקצועי, ישיבה וכיו"ב) וסוג התעודה הגבוהה ביותר (בגרות, תואר ראשון וכד') יכול ללמד על רמת ההשכלה של האוכלוסייה באזורים שונים בארץ. בעזרת הנתונים ניתן למצוא את הקשר בין רמת ההשכלה לבין המקצוע שממנו מתפרנסים, ועוד.
המידע שמתקבל יכול לסייע בתכנון שירותי חינוך, כגון מסגרות של לימודים מקצועיים, חינוך מבוגרים ועוד.

4. מדוע שואלים על התפקוד היום-יומי?

יכולת האדם לבצע פעילויות יום-יומיות עשויה להשפיע על יכולתו לעבוד, ללמוד ולהתפרנס. באמצעות המידע המתקבל משאלות בנושא זה ניתן להעריך מהו מספר האנשים באוכלוסייה שמתקשים לתפקד ביום-יום. נתונים אלו יעמדו לרשות גורמים שונים העוסקים בתכנון שירותים מתאימים לאוכלוסייה זו.

רביעייה 5 - שימושים בנתוני המפקד

1. מי משתמש בנתוני המפקד?

נתוני המפקד המתפרסמים משרתים גורמים רבים:

א. משרדי הממשלה - נתוני המפקד עומדים לרשות מקבלי ההחלטות כבסיס למדיניות בתחומים שונים: חינוך, בריאות, בינוי ופיתוח, טיפול בשכבות שונות באוכלוסייה, תכנון מערכת כבישים, שיפור התחבורה הציבורית ופיתוח מרכזי בילוי וקניונים, ועוד.

ב. **רשויות מקומיות** - נתוני המפקד עומדים לרשות מקבלי ההחלטות ומשמשים כבסיס למדיניות מקומית בכל יישוב, בהתאם לצורכי האוכלוסייה. הנתונים מסייעים ללמוד על מאפיינים של שכונות ושל אוכלוסיות ביישובים.

ג. **גופי מחקר** - הנתונים הם מקור חיוני למחקרים על השינויים בהרכב האוכלוסייה ובפיזורה. הם משמשים בסיס לניתוח ולהערכת המגמות החברתיות והכלכליות באוכלוסייה וכן לבניית תחזיות של התפתחותה.

ד. **חברות ציבוריות וחברות פרטיות** - ביצוע מחקרים לצורך קבלת מידע עסקי המשמש בסיס לחקר שווקים, להערכת הביקוש למוצרים ולשירותים ולהערכת היצע כוח האדם.

ה. **ארגונים בין-לאומיים** - האו"ם, קרן המטבע העולמית, אונסק"ו, ארגון הבריאות העולמי, ה-OECD (ארגון בין-לאומי לשיתוף פעולה כלכלי ולפיתוח - Organisation for Economic Co-operation and Development, ארגון המדינות המפותחות), ועוד.

ו. **עיתונאים** - נתוני המפקד משמשים לביצוע תחקירים וכרקע לכתבות.

ז. **סטודנטים ותלמידים** - כתיבת עבודות סמינריוניות ועבודות מחקר לתארים מתקדמים על בסיס נתונים של מפקד האוכלוסין; כתיבת עבודות במסגרת בית הספר.

ח. **הציבור הרחב** - שימוש בנתונים בתחומים רבים ומגוונים הרלוונטיים לכל אחד, כגון: בחירת אזור מגורים, איתור מקומות לפתיחת בתי עסק שונים לעצמאים, בחירת תחומי לימוד בהתאם למידע על תעסוקה ושכר לפי משלח יד, ועוד.

2. משרדי ממשלה ורשויות מקומיות

נתוני המפקד עומדים לרשות מקבלי ההחלטות כבסיס למדיניות ארצית ומקומית בתחומים שונים: חינוך, בריאות, בינוי ופיתוח, טיפול בשכבות שונות באוכלוסייה, תכנון מערכת כבישים, שיפור התחבורה הציבורית ופיתוח מרכזי בילוי וקניונים, ועוד.
הנתונים מסייעים ללמוד על מאפיינים של שכונות ושל אוכלוסיות ביישובים.

3. סטודנטים ותלמידים

כתיבת עבודות סמינריוניות ועבודות מחקר לתארים מתקדמים על בסיס נתונים של מפקד האוכלוסין; כתיבת עבודות במסגרת בית הספר.

4. הציבור הרחב

שימוש בנתונים בתחומים רבים ומגוונים הרלוונטיים לכל אחד, כגון: בחירת אזור מגורים, איתור מקומות לפתיחת בתי עסק שונים לעצמאים, בחירת תחומי לימוד בהתאם למידע על תעסוקה ושכר לפי משלח יד, ועוד.

רביעייה 6 - יש לי מושג

1. המועד הקובע

המועד הקובע הוא התאריך שביחס אליו ממלאים את שאלון המפקד כדי לקבל תמונת מצב על האוכלוסייה בנקודת זמן מסוימת. בסקר מפקד האוכלוסין המועד הקובע הוא **מוצאי שבת, 27 בדצמבר 2008, ל' בכסלו תשס"ט**. המועד הקובע חשוב במיוחד בשאלות שנוגעות למקום המגורים ובשאלות אלו התאריך מוצג בגוף השאלה. אם פרק הזמן להתייחסות אינו המועד הקובע, מוצג בגוף השאלה פרק הזמן המתאים.

2. מדגם

קבוצה של פרטים שנבחרת באופן שיטתי מתוך אוכלוסייה מסוימת שרוצים לחקור, כך שתייצג אותה. הנתונים המתקבלים מחקירת קבוצה זו, שמהווה את המדגם המייצג, משמשים להערכת התכונות של כלל האוכלוסייה שאותה מבקשים לחקור.

3. משק בית

משק בית הוא קבוצה של אנשים שגרים יחד בדירה באופן קבוע ברוב ימות השבוע ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. משק בית יכול לכלול אדם אחד בלבד או להיות מורכב מאנשים שאינם קרובי משפחה. ברוב הדירות מתגוררת משפחה אחת ובמקרים אלו המונח "משק בית" זהה למונח "משפחה".

4. תא דגימה

מדינת ישראל מחולקת לכ-3,000 אזורים סטטיסטיים. כל אזור סטטיסטי מחולק לכ-20 תאים כך שבכל תא יהיו כ-50 משקי בית. כל תא שנכלל בסקר נקרא תא דגימה.
כדי לבצע את סקר האוכלוסין במדגם, הארץ מחולקת לתאי שטח המכונים תאי דגימה. כל אזור סטטיסטי מחולק לכ-20 תאים, וכל תא מורכב מ-50 משקי בית בממוצע, על בסיס הערכה מנתוני המרשם. בכל אזור סטטיסטי נדגמים כ-20% מהתאים, ובהם נעשית פקידה מלאה של כל משקי הבית. רק בתאים אלו יבקרו סוקרים וימלאו שאלון על האוכלוסייה הגרה בתא.

רביעייה 7 - בני נוער לומדים ועובדים

1. לומדים בלבד

על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, רוב בני הנוער בגילים 15-17 לומדים באופן סדיר במסגרת לימוד כל שהיא. מספרם של בני הנוער אשר לומדים בלבד מגיע לכ-79%.
חשוב לציין כי בין מפקד 1983 למפקד 1995 חלה עלייה באחוז הלומדים.

2. לומדים ועובדים

ישנם בני נוער שנוסף על הלימודים גם עובדים. על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, כ-7% מבני הנוער בגילים 15-17 לומדים באופן סדיר במסגרת לימוד כל שהיא, ונוסף על כך גם עובדים.

3. עובדים בלבד

על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, כ-3.5% מבני הנוער בגילים 15-17 אינם לומדים אלא רק עובדים. זאת לעומת כ-5% בני נוער עובדים בלבד שהיו במפקד 1983.

4. לא לומדים ולא עובדים

על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, כ-10% מבני הנוער בגילים 15-17 אינם לומדים ואינם עובדים. אחוז הנערים והנערות שאינם לומדים ואינם עובדים ירד ממפקד 1983 בכשליש.

רביעייה 8 - אוכלוסייה במספרים

1. בני 65 ומעלה

מפקד האוכלוסין מספק מידע חשוב על משקי הבית ועל קבוצות אוכלוסייה שונות בישראל כגון בני 65 ומעלה.

על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, בני 65 ומעלה מהווים כ-10% מכלל האוכלוסייה.

2. עולים חדשים

בשנות התשעים פקד גל עלייה גדול את מדינת ישראל.

על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, אחוז העולים החדשים מכלל האוכלוסייה עמד על 13.2%. עולה חדש הוגדר כמי שעלה לארץ בין השנים 1990-1995.

3. בעלי תואר אקדמי

השכלה היא אחד המאפיינים החשובים של האוכלוסייה. השכלה נמדדת לפי כמה גורמים: מספר שנות הלימוד, סוג בית הספר והתעודה הגבוהה ביותר.

על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, אחוז בני 15 ומעלה בעלי תואר אקדמי מכלל האוכלוסייה עמד על כ-14%.

4. גודל משק בית

משק בית הוא קבוצה של אנשים הגרים יחד וקונים את המזון במשותף. משק בית יכול לכלול אדם אחד בלבד. ברוב המקרים משק בית זהה למשפחה.

על פי נתוני מפקד האוכלוסין 1995, במשק בית גרים בממוצע 3.3 אנשים.